

Synpunkter inför Sveriges inspel till EUs nästa ramprogram för forskning och innovation

Vetenskap & Allmänhet arbetar för att stimulera öppenhet och dialog mellan forskning och samhälle. Vi är partner i många internationella projekt och medverkar ofta i studier, samskapande aktiviteter och event. Vi utför även internationella jämförelser av attityder kring forskning i olika länder. Sedan 2009 har vi varit aktiv partner i flera EU-projekt. I dagsläget samarbetar vi med närmare 100 partners i 25 länder. I dessa projekt jobbar vi framför allt med olika former av aktiviteter inom våra expertområden: dialog och samskapande med allmänheten (public engagement), forskningskommunikation, öppen vetenskap, medborgarforskning samt med olika former av studier.

Synpunkter i sammanfattning

Sverige behöver:

- verka för att **alla aspekter av öppen vetenskap är lika viktiga** och att lyfta fram dessa i kommande ramprogram. Det behövs också insatser för att stärka kompetensen om öppen vetenskaps alla aspekter men specifikt samverkan, hos forskare och andra aktörer.
- lyfta att medborgare är centrala i EU:s forskningspolitik. Finansiering för att kommunicera, tillgängliggöra samt öka samverkan inom quadruple helix, där även medborgare involveras behöver öka. EU-kommissionens satsningar på samverkan av största vikt eftersom de möjliggör uppskalning av nationella initiativ till EU-gemensamma satsningar.
- arbeta för en **övergripande helhetssyn**, tydliga mål, koordinering av insatser och utvärdering som mäter effekterna och genomslaget av de olika **dialog och samverkansinsatserna**. Även att bottom-up initiativ där medborgarna själva är med i utformningen av forskningsagendan bör öka.
- lyfta att olika typer av aktörer måste inkluderas för att genomföra EU:s strategiska agenda, och för att skapa ett hållbart och konkurrenskraftigt Europa. Därför behöver ramprogrammets finansieringsinstrument **förenkla deltagandet för mindre organisationer och civilsamhället** då dessa aktörer många gånger är den bärande länken för att öka kunskapen om och förtroendet för forskning i samhället.

Vetenskap ifrågasätts i världen

Vetenskap & Allmänhet anser, och studier visar, att ökad tillgång till och mer kunskap om forskning i samhället är en grund för demokratiska processer, som möjliggör evidensbaserat beslutsfattande och motverkar falska nyheter samt desinformation.

Populistiska partier firar framgångar i Europa och vi ser en vetenskapskritisk utveckling på många håll. Även om förtroendet för forskning fortfarande tycks vara starkt i Sverige, har misstro mot etablissemangen – forskarsamhället inbegripet – har blivit ett vanligt tema i europeisk debatt, där fördomar och förvrängda fakta riskerar att snedvrider det offentliga samtalet. Nya framväxande teknologier gör att desinformation lättare kan spridas och få fäste. Fler än fyra av tio svenskar anser att det tas för lite hänsyn till forskning när politiska beslut fattas i Sverige. I dessa tider är det därför extra angeläget för forskare, innovatörer och beslutsfattare att kommunicera med och engagera medborgare och civilsamhällesorganisationer.

Forskning öppnar upp möjligheter för samhället. För ett hållbart och demokratiskt samhälle är det också viktigt att främja och stärka förtroendet för forskning. Involvering av och dialog med det omgivande samhället främjar och stärker förtroendet för forskning och på så sätt skapar ett hållbart demokratiskt samhälle. Därför är alla aspekter av öppen vetenskap viktiga att lyfta fram i kommande ramprogram. Här behövs också insatser för att stärka kompetensen hos forskare och andra aktörer.

Medborgare centrala i EU:s forskningspolitik

Medborgare är centrala i EU:s forskningspolitik. Att stärka det omgivande samhällets delaktighet i forskning och öka utbytet mellan vetenskap och samhälle är en av huvudprioriteringarna i Horisont Europa och i ERA Policy Agenda och detta bör fortsätta. Ökad samverkan mellan akademi och samhälle stärker kvaliteten och relevansen för forskning och innovation i samhället.

Vissa satsningar har redan gjorts i Horisont Europa för att involvera allmänhet, civilsamhällesorganisationer och slutanvändare i olika former av samverkansprojekt. Finansiering för att kommunicera, tillgängliggöra samt öka samverkan inom quadruple helix, där även medborgare involveras, är sällsynt i Sverige och i många andra EU-länder. Därför är EU-kommissionens satsningar på samverkan av största vikt, eftersom de möjliggör uppskalning av nationella initiativ, till EU-gemensamma satsningar. Vi vill se ökade anslag till aktiviteter som EU-kommissionen och ERA Forums satsningar på Mutual Learning Exercises om Citizen Science och Public Engagement, ett viktigt instrument för kunskapsöverföring mellan medlemsländerna.

Ambitionen att sprida ut samverkansinsatser (citizen/public engagement) över hela ramprogrammet är bra. Men vi kan se att några viktiga delar, som exempelvis koordinering av insatser och en tydlig strategi, som fanns inom Science in Society (SiS) inom FP7 och i Science with and for Society (Swafs) inom Horisont 2020

tyvärr har försvunnit i Horisont Europa. Här behövs tydligare syfte och strategi för vad dialog och samverkansaktiviteterna ska leda till och vilka som ska inkluderas. Idag saknas en övergripande helhetssyn, tydliga mål, koordinering och utvärdering som mäter effekterna och genomslaget av de olika samverkansinsatserna. Denna avsaknad av översyn gör att liknande aktiviteter (topics) dessutom finansieras i olika program. Vi saknar även bottom-up initiativ där medborgarna själva är med i utformningen av forskningsagendan.

Den nuvarande strukturen med ett övergripande WIDERA-program - Widening participation och Enhancing the European Research Area (ERA) har varit problematisk och programmet bör, om det ska vara kvar, delas upp i två olika delar. Ökade satsningar inom ERA behövs för att till exempel stärka förtroendet för forskning i samhället, att öka kunskapen om vetenskap samt att göra forskning och vetenskap mer tillgängligt för att på så sätt bygga ett demokratiskt och inkluderande EU. Dessutom bör en övergripande strategi inom nästa ramprogram tas fram för att:

- Öka tillgängligheten och involvera medborgare, civilsamhälle och slutanvändare i forsknings- och innovationsprocesser.
- Utveckla, mäta och utvärdera metoder och processer för dialog och samverkan med allmänheten (public engagement).
- Genomföra studier för att undersöka hur medborgarna i EU tar till sig forskning, vilket förtroende de har och hur de använder sig av forskningsresultat.
- Utveckla former och arbetssätt för att utbilda och underlätta för forskare och andra aktörer att öka sin samverkan och utbyte med det omgivande samhället.

En bättre samordning av arbetsprogram behövs i nästa ramprogram för att minska dubbling av insatser. Det behövs också fortsatta satsningar på strategiskt viktiga projekt som EU Competence Centre for Science Communication (COALESCE) samt the european citizen science platform och andra övergripande initiativ och plattformar som syftar till att tillgängliggöra forskning.

Breddat deltagande och inkludering – förenklad administration

Ideella organisationer fungerar som en viktig kanal för medborgare att få kunskap om forskning kring frågor av intresse och inflytande i den demokratiska processen, men det finns en rad hinder för att involvera civilsamhällesorganisationer och medborgare i nuvarande ramprogram som behöver tas bort.

Det är till exempel svårt för mindre civilsamhällesorganisationer att växla upp och bli koordinatörer i EU-projekt. Anledningar till detta är oftast en stor administrativ börda och låg finansiell kraft. Införandet av lumpsums välkomnas då det förenklar övergripande rapportering och administration. Men utbetalning av medel efter varje avslutat Work Package (WP) innebär till viss del en svårighet för mindre organisationer med lägre

finansiell kapacitet då de inte får finansiering för arbetad tid förrän WP:et slutrapporteras, vilket kan ske efter flera år.

Problematiken med valutakursrisker för mindre organisationer i medlemsstater utanför Euro-samarbetet är väsentlig. Kostnaderna uppstår löpande och rapporteras till snittkurs över hela rapporteringsperioden medan utbetalning av medel sker vid ett fåtal tillfällen under projektets gång och växlas till aktuell valutakurs just den dagen. Det är därför viktigt att medel betalas ut löpande under projektets gång för att minimera denna risk. Inte för stor prefinansiering och heller inte för stor slutfinansiering. I ett 3-årsprojekt kanske 5 utbetalningstillfällen skulle vara att föredra och i ett 5-årsprojekt fler.

Olika typer av aktörer måste inkluderas för att genomföra EU:s strategiska agenda, och för att skapa ett hållbart och konkurrenskraftigt Europa samt ERA. Därför behöver ramprogrammets finansieringsinstrument förenkla deltagandet för mindre organisationer. Civilsamhällets aktörer är många gånger den bärande länken för att öka kunskapen om och förtroendet för forskning i samhället.

Vetenskap & Allmänhet, tackar för möjligheten att inkomma med synpunkter inför Sveriges inspel till EU-kommissionen om hur nästa ramprogram för forskning och innovation bör utformas och står gärna till tjänst för vidare diskussion och fördjupningar.

Maria Hagardt
Internationell samordnare